

**САВРЕМЕНА СРПСКА ЛЕКСИКОГРАФИЈА
У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ**
(колективна монографија)

Уредник:
РАЈНА ДРАГИЋЕВИЋ

Београд
2014

Јасна Б. Влајић-Поповић
Институт за српски језик САНУ

ЕТИМОЛОГИЈА У СРПСКИМ ОПИСНИМ РЕЧНИЦИМА

*Dictionaries are like watches: the worst is better than none
and the best cannot be expected to be quite true.*

Samuel Johnson (1709–1784)
енглески енциклопедиста и лексикограф

0. Када је о сатовима реч, Џонсон више није у праву – будући да данас постоје савршени мерачи времена. Речници, пак, и даље само т е ж е савршенству, односно и с т и н и т о м приказивању језичке стварности у области лексике. Притом им тај циљ остаје недостижан, чак све даљи – јер се језици све брже мењају. Али, ту се ништа не може.

0.1. Ако поменути максимум великог енглеског лексикографа укрстимо са самим појмом етимологије,¹ долазимо до тога да је сазнавање (пуне) истине о речима практично немогуће. То, међутим, није разлог да престанемо да се трудимо.

0.2. Тек након једног општег увода о томе шта је етимологија, како се речи деле по пореклу, шта је етимолошки речник а шта речник страних речи (§ 1.–1.4.), те пошто се позабавимо дилемом „да ли описни речник треба да садржи етимологије или не?“ (§1.4.–1.4.3.), и после краћег техничко-методолошког увода (§ 2.–2.1.3.), овде ћемо размотрити етимолошке назнаке у двадесетак одредница истог сегмента из три актуелна, највише коришћена описна речника српског језика: једнотомног *Речника српског језика* (РСЈ), шестотомног *Речника српскохрватскога књижевног језика* (РМС), и вишетомног, још незавршеног, *Речника српскохрватског књи-*

* jasna.vlajic@isj.sanu.ac.rs

¹ Наиме, грчка именица *etymologia* изведена је од придева *etymos* 'прави, истински' и *-logia*, што у другом делу сложеница значи 'проучавање, наука'.

жевног и народног језика (РСАНУ) (§ 2.2.–2.9.3.3.). На основу тих назнака (које су различите, в. § 2.1.2.), **проблеми** који се уочавају сортирани су по **типовима** (класификација је провизорна, диктирана постојећим узорком, те у перспективи подложна изменама и допунама). Тако ћемо моћи не само да представимо **снимак** постојећег стања у изабрана три речника, већ и да кроз коментар постојећих решења (пропраћен референцама на литературу) понудимо **препоруку** за будући приступ етимологисању у описним речницима. На конкретним примерима онога што **јесте**, указаћемо како је/би **требало да буде**, у наредним томовима речника на коме се још увек ради, као и у евентуалном новом.

1. Ако се вратимо **наслову** овог предавања – шта су описни речници не треба објашњавати, нарочито пошто је о њима било речи у претходним предавањима, али треба се подсетити:

1.1. **Шта је етимологија?** Сам термин смо већ објаснили (§ 0.1., нап. 1), а дефиниција појма има више. Укратко: Етимологија је наука о **п о р е к л о р е ч и**. Мало дуже: Етимологија је наука која истражује **п о р е к л о р е ч и** односно гласовне, творбене и семантичке услове под којима је нека реч у току језичког развика добила одређени облик и значење. Још дуже: Етимологија је лингвистичка дисциплина која **п о р е к л о р е ч и** тумачи тако што је подвргава етимолошкој анализи (користећи притом филолошка истраживања, дијалекатске податке, компаративни метод, проучавање семантичких промена) па тако препознаје корен речи, анализира њену структуру, одређује јој време настанка, првобитни облик (евентуално и то како се он временом мењао), изворно значење (затим и како се, и зашто, оно даље развијало и/ли мењало), указује на паралеле у другим језицима (потпуне, формалне, семантичке). Исти термин, *етимологија*, користи се у још једном смислу, као „објашњење значења једне речи, нпр. свођењем на њен корен (кратко: *новац* је од *нов*), или излагањем елемената од којих је она састављена (*новац* је од *нов* + *-ац*)”. Реч на коју се као на предложак позивамо при таквом скраћеном објашњењу зове се *етимон*.

1.2. Ако се вратимо дефиницији етимологије, наравно, нећемо се питати шта је реч, али треба се преслишати **каквих све речи има**. Угрубо, речи се деле на домаће и стране.

1.2.1. **Домаће** речи су наслеђене из прајезика оне језичке породице којој одређени језик генетски припада (за српски то је прасловенски односно праиндоевропски). Без удубљивања у хронолошку стратификацију домаћих речи можемо рећи да су неке од њих прастаре, још индоевропске (нпр. *дам*, која постоји у свим словенским и већини осталих индоевропских језика), неке су „само” старе, прасловенске (таква је именица *кућа*, коју имају многи словенски језици, али ниједан други, несловенски), неке су „тек” средњовековне (каква је реч *порез*, коју осим код нас налазимо још

у словеначком и бугарском језику, па се квалификује као јужнословенска), док су поједине прилично „младе” (мерено аршином језичке историје, а не људског века), као нпр. *новац*, која је само српска и хрватска. Али све у оне и даље домаће, словенске речи.

1.2.2. **Страних** речи има више врста али основне су две, туђице и позајмљенице (суштински различите по степену адаптираности у језику примаоцу), док прецизнија подела обухвата још две класе, „скривених” страних речи – преведенице и семантичке позајмљенице. За ову прилику битно је разликовати само прве две врсте.

1.2.2.1. **Туђица** је ограничено адаптирана страна реч, лако препознатљива по облику, углавном учена или културна реч новијег датума. Обично су туђице интернационализми који спадају само у књижевни језик (као *ангажман*, *интервал*, *метафора*, *остракизам*, *симбол*, *фузија*), мада неке туђице, нарочито технички термини, улазе и у општу употребу (нпр. *аутобус*, *вентилатор*, *дигитрон*, *јануар*, *лектира*, *телевизор*).

1.2.2.2. **Позајмљеница** је страна реч која се на први поглед не препознаје као таква пошто се добро уклопила у домаћи језички систем – након што је у њега преузета из неког (обично суседног) страног језика. Адаптираност позајмљеница огледа се у тенденцији да формирају сопствене породице речи (*комад*, *морнар*, *пара*). Обично продиру у језик преко народних говора, из којих затим, заједно са одређеним елементима дотичног дијалекта, доспевају у књижевни језик. Неке позајмљенице задржавају само дијалекатски карактер, а поједине пак имају двојак књижевни и дијалекатски облик (нпр. *дуња* и *гдуња*, *комад(ати)* и *комат(исати)*, *фуруна* и *вурња*). Позајмљенице могу бити различите старости, обично вишевековне.

1.2.2.3. **Преведеница** је сасвим нова реч, до одређеног тренутка непостојећа у једном језику, створена по узору на реч другог језика – због њеног домаћег лика страно порекло лаицима је непрепознатљиво. Преведенице такође могу бити било које старине, од старосрпских *руководити* према грчком *heiragōgeō*, или *наставник* према грчком *epistatēs*, до савремених речи као што су *излет* према немачком *Ausflug* или *небодер* према енглеском *skyscraper*.

1.2.2.4. **Семантичка позајмљеница**, за разлику од преведеница, настаје тако што реч која већ постоји у једном језику добија ново значење, претходно непостојеће у том језику – а по узору на вишезначност одговарајуће стране речи. Оне су такође препознатљиве само стручњацима, и исто тако могу бити било које старости (од старосрпске *држава* – првобитно само ’(сељачки) посед, имање’ – према грчком *kratos*, до најновијег *рачунар* – првобитно ’човек који рачуна’ – према енглеском *computer*, или *миш* према енглеском *mouse*).

1.3. Да би се у описни речник унеле етимолошке назнаке потребно је консултовати етимолошки речник. **Шта је етимолошки речник?**

1.3.1. Етимолошки речник је онај у коме су речи једног језика, независно од свог порекла (домаће као и стране), етимолошки растумачене. Етимолошки речник се пише на основу историјских речника, дијалекатских речника и, наравно, описних речника. Одреднице етимолошког речника, без обзира на то којим се језиком он бави, имају мање-више стандардну структуру: после насловне речи, по правилу у савременом облику, следи датум најраније посведоченог облика (евентуално и тај пример, сам или у контексту), потом се нижу изведенице, затим се даје праоблик за домаће речи, односно страни предложак за позајмљенице, као и паралеле у сродним језицима за домаће речи, односно у суседним језицима за позајмљенице. Дискусија обично чини засебну зону одреднице, иза које на крају (ако то није учињено у току дискусије), долази литература.

1.3.1.1. Етимолошки речници су, као и описни, различити по **обиму**. Неки „велики” или „срећни” језици могу се похвалити са више генерација етимолошких речника, тако што је обично први био једнотоман, основни (ако не старији, оно бар с краја XIX или почетка XX века), да би затим уследили обимнији **вишетомници** (на широј основи која, осим историјских речника, укључује и дијалекатску грађу – што знатно увећава научну релевантност етимолошких судова који се тако изричу). На бази тих великих речника касније се, у следећој генерацији, састављају **концизни једнотомници**, најчешће ограничени на основни лексички фонд једног језика. Треба имати у виду да већина етимолошких речника, поготову они старији, у начелу не обухватају туђице (осим ретких које су ушле у општу употребу) већ се баве само домаћим речима и позајмљеницама. Зато је за описну лексикографију са амбицијом да пружи и етимолошке назнаке, добар речник страних речи битна допуна етимолошком речнику. Више о томе касније (§ 1.4.).

1.3.2. Етимолошки речник **треба умети читати**. То читање, поред лингвистичког предзнања и здраве логике, тражи и искуство, како опште, тако и са конкретним аутором, или барем са одређеном тематском групом лексике (нпр. треба знати како функционише ботаничка терминологија, како географска или шта је типично, шта ретко, шта немогуће) и тек онда се речник може користити на прави начин.

1.3.3. Међу више могућих **класификација** етимолошких речника из перспективе корисника – не само лаика него и стручњака – најзначајнија је подела на оне који речи тумаче по гнездовном принципу и оне који их излажу по лексемном принципу. Шта то заправо значи: у речнику састављеном по **гнездовном** принципу постоји, на пример, само одредница *дан* (са мноштвом изведеница првог и другог реда, на бази више основа), док се у

речнику организованом по **лексемном** принципу налазе посебне одреднице *дан*, *данас*, *дневни*, *подне* – свака од њих са сопственом породицом речи, уз узајамне упућенице: са *дан* на друге три, и са сваке од њих на *дан*.

1.3.4. На ово скрећемо пажњу зато што је постојање доброг, поузданог и функционалног етимолошког речника један од најбитнијих **предуслова** за квалитетно етимологисање у описним речницима једног језика. А тај услов у нашем случају није баш испуњен. Бар не тренутно.

1.3.4.1. За српски језик постоји Скоков етимолошки речник (који обухвата цео лексички фонд, од А–Ш, тј. А–Ž, у око 10.000 углавном гнездовно организованих одредница смештених у три тома, док четврти садржи само индексе, в. **Ској**),² затим *Огледна свеска ЕРСЈ* (која садржи 135 пробраних речи укупног фонда, в. **ОС**), као и новопокренути *Етимолошки речник српског језика*, уредника А. Ломе (са око 2.000 лексемно организованих одредница посвећених речима укупног фонда, уз мноштво дијалекатске лексике – у чије се три свеске, на преко 900 страна, дошло тек до половине слова Б, в. **ЕРСЈ**).

1.3.4.2. Осим тога, мање или више поуздана тумачења могу се наћи и у неколико **специјализованих** речника (турцизама, грецизама, германизама, хунгаризама) и тематских речника (ботанички, зоолошки, географски, лингвистички) – домаћих и страних издања, на српском али и на другим језицима. Данас на располагању имамо и низ дијалекатских речника чији се аутори по правилу труде да дају етимологије – мада ти покушаји, углавном, нису за узор (тј. нису поуздани).

1.3.4.3. Најзад, ту је и богата продукција радова, и неколико књига, чланова **Етимолошког одека** Института за српски језик САНУ, објављиваних током последњих 20-ак година у земљи и иностранству,³ који чекају да решења до којих се у њима дошло буду укључена у речник који се управо саставља под радним називом „Једнотомник”.⁴ Ауторски колектив

² Упркос тако широком захвату, и за своје време изврсном квалитету Скоковог речника, он има неколико недостатака: издат је постхумно, тако да многе одреднице аутор није коначно уобличио; недостаје му мноштво материјала који се појавио након ауторове смрти, 1956. године – а управо у том периоду је продукција у српској дијалекатској лексикографији били изузетно богата и за етимологију драгоцене; због гнездовног принципа организације одредница оне су за просечног корисника често непрегледне; у одређеној мери је речник ипак застарео, јер се базира на литератури старијој и од 1956.; поврх свега, у нашој средини је тешко доступан.

³ Више о томе у зборнику *Ка изворима речи* (в. литературу), нарочито у изабраној библиографији сарадника коју је саставила М. Бјелетић (ibid. 239–260).

⁴ Веома кратка и изразито популарна верзија једнотомника (мада снабдевена стручним уводом, регистром и литературом) садржана је у књизи *Речите речи*, где се у форми есеја, осим тридесетак подробно протумачених речи, узгред тј. укратко етимологише још десет пута више њих.

се полако удаљава од његовог првобитно замишљеног популарног карактера и профилише га као озбиљан стручни речник, на нивоу актуелних сазнања словенске (али и индоевропске) етимолошке науке – мада ће му инвентар одредница остати ограничен на првобитно пројектовани фонд од близу 8.000 основних речи. Када тај речник буде објављен, српска описна лексикографија имаће доста поуздан ослонац и солидно полазиште да приступи уношењу основних етимолошких тумачења у описне речнике. Осим термилошких речника разних струка, као на други стожер моћи ће да рачуна, уз одређену дозу критичности, и на најновији речник страних речи (в. КЛАЈН/ШИПКА).

1.4. Овде је прилика да се истакне чињеница да **речник страних речи није етимолошки речник** – не само због ограничености његовог захвата искључиво на страну лексику (тј. туђице и интернационалне термине различитих струка), него пре свега из **методолошких** разлога: овакав речник (наравно, након дефинисања значења речи) само наводи страну реч од које потиче наша реч и на томе се речнички чланак завршава, без датирања првог помена, без тумачења путева преузимања (евентуално се осим непосредног извора наводи и крајњи, нпр. „из немачког, од латинског”, али то је све), без праћења развоја значења. Истини за вољу, код већине страних речи, туђица и низа стручних термина који стандардно улазе у речник страних речи, многих од тих елемената и нема. Али речници страних речи (срећом!) неретко садрже и позајмљенице – и оне су те у чијем тумачењу заправо недостају горепоменути елементи етимолошке анализе. На ауторима описног речника је да вешто употребе речник страних речи за одређивање етимологија туђица у описном речнику.

1.5. Тако смо на крају овог увода дошли до важног питања: **да ли описни речник треба да садржи етимологије или не** – на које одговор гласи „**Да, али како?**” Три актуелна речника српског језика, да их наведемо по старешинству: РСАНУ, РМС(МХ), РСЈ држе се принципа да се за домаће речи етимологија не даје, него се кратко тумаче само речи страног порекла (отуд једино оне у анализи која следи). Начин на који се те речи тумаче, нужно, варира од речника до речника: у РМС и РСЈ даје се само као квалификатор, у виду скраћенице имена језика из кога реч потиче, док се у РСАНУ наводи пуни облик страног предлошка. Притом је инвентар тако описаних страних речи врло разнолик, и варира не само од речника до речника већ и у оквиру једног истог речника, зависно од „инспирације”, знања – некад и приљепности – аутора и/ли уредника (који учествују у различитим фазама обраде). У принципу, квалитет и обим етимолошких назнака зависе од стања етимолошке обрађености лексике једног језика у време састављања одређеног описног речника тог језика.

1.5.1. Али да постојање доброг етимолошког речника није апсолутно нужан предуслов – односно да неко једном мора почети, пробити лед или заорати ледину – говори нам први модеран речник српског језика, познат као РЈА, **РЈАЗУ**, односно *Рјечник ЈАЗУ (Рјечник хрватскога или српскога језика*, у 23 тома), који је од 1880. до 1976. излазио у Загребу, у издању Југославенске академије знаности и умјетности – отуд ЈАЗУ – прво под уредништвом Ђуре Даничића, затим Пера Будманија, Томе Маретића итд. То је речник који се, из техничког разлога слабе доступности у нашој средини (мада га све веће библиотеке имају), често заобилази или просто смеће с ума када се говори о нашим описним речницима. РЈАЗУ је израђен по највишим могућим стандардима – за своје доба, наравно – а и данас се може сматрати класиком због огромног богатства грађе, изузетне исцрпности у навођењу примера, минуциозне класификације значења и свих њихових нијанси, граматичког контекста итд. РЈАЗУ је и **историјски речник** у смислу да, када год је то могуће, доноси прве потврде свих речи којима су посвећене одреднице – наравно, са примерима. Осим из неколико мањих извора, историјске потврде су ексцерпирани из Миклошичеве збирке средњовековних докумената на српском језику, *Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii* (тј. *Српски споменици који се тичу историје Србије, Босне и Дубровника*, објављене у Бечу 1858. године), док је други важан извор био *Рјечник из књижевних старина српских*, који је сам Даничић био издао у Београду, 1863–1864, пре него што је прешао у Загреб, да тамо започне рад на РЈАЗУ. Каснији примери у том речнику, осим дубровачке књижевности, средњовековних далматинских и босанских писаца и хрватских лексикографа, обухватају комплетан Вуков речник и савремену грађу са терена, у коју су спадале и збирке речи различитих приносника из Босне, Лике, Далмације, Славоније итд., укључујући многе из Србије (један је био, нпр., Љубомир Стојановић). Другим речима, садржај тог речника итекако је релевантан и за савремену српску лексикографију. Под условом да модерни српски лексикограф уложи извештан труд да се упозна са скраћеницама у том речнику, те да уме да препозна шта од тога може и треба да искористи. Осим старијих позајмљеница (за које се по правилу даје етимон), у РЈАЗУ нема много страних речи, а оно што је у њему апсолутно драгоцено јесте кратак етимолошки осврт на порекло и паралеле свих **домаћих речи** (односно носилаца етимолошких гнезда свих домаћих речи). Треба знати да се и Петар Скок, који је ексцерпирео РЈАЗУ за свој етимолошки речник, у великој мери ослањао на тумачења у РЈАЗУ, реферисао на ставове уредника (које је сматрао ауторима конкретних етимологија) или полемисао са њима, третирајући те етимологије у истој равни са онима које су заступали аутори страних етимолошких речника, рецимо, Миклошич, Бернекер, Локоч или угледни словенски етимолози као Маденауер, Штрекељ, Микола, Вајан итд.

1.5.2. Све ово помињем да бих указала на чињеницу да у нашој не тако давној прошлости постоји светао пример укључивања етимологије у описне речнике – што је пракса коју само треба наставити, наравно, у модерном, осавремењеном виду. Форма тих тумачења морала би да буде сведена, лапидарна – а узора за њено профилисање може се наћи довољно, међу новијим речницима првенствено словенских, али и несловенских језика. Овде ћемо се, према прилици, освртати на два таква речника, бугарски РБЕ (релативно сличан српском РСАНУ) и руски ТСРЯ (релативно сличан српском РСЈ), који је узоран по начину на који су у њему дате домаће и стране етимологије целокупног фонда обрађених руских речи.

1.5.3. Наравно, претходно би и сами описни речници, нарочито они мањи, ограниченијег обима – једнотомни или у мањем броју томова – могли да буду подвргнути одређеном реструктурирању (у том смислу о РСЈ в. Петровић 2009). То свакако није задатак за етимологе, али јесте предуслов да се, тек пошто се успостави прегледна хијерархија, носеће речи снабдеју кратким етимолошким тумачењем, те да за већину изведеница буде јасно одакле потичу, а за оне мање прозирне да се експлицитно укаже на полазну реч (како би се избегло излишно упућивање).

2. У наставку следе **примери** уношења етимолошких назнака у изабрана три описна речника српског језика, сортирани према типовима уочених проблема са којима се лексикограф сусреће – те треба да поведе рачуна и покуша да их избегне. Пре него што се позабави тим примерима, читалац треба да се упозна са литературом, на крају овог текста, јер су тамо разрешене скраћенице које се користе.

2.1. У овој анализи за **узорак** је узето **слово л-**, из више практичних разлога (релативно је „мало”, нема префиксе, садржи добар однос страних и домаћих речи, у оба вишетомика цело је смештено у једну књигу), али изнад свега зато што је репрезентативно за праћење начина на који се уносе етимологије будући да су аутори одговарајућег тома РСАНУ, објављеног 1981. године, већ имали на располагању Скоков етимолошки речник (који је излазио 1971–1974), на шта су затим и аутори РСЈ могли да се ослоне. Са друге стране, приликом израде РМС, штампаног 1967–1976. године, Скоков речник није био на располагању практично ни за једно слово.

2.1.1. У овом прегледу на прво место стављамо последњи, најновији РСЈ, затим РМС, чијим је сажимањем он настао, а онда на крају РСАНУ – који је, ако је судити по овом малом узорку, доста интензивно консултован.⁵

⁵ Иако је његов одговарајући, 11. том, за деценију млађи од одговарајућег 3. тома РМС (вероватно због обима грађе и дужине традиције), очито је РСАНУ био ауторитет – некад и имао приоритет – при састављању РСЈ.

2.1.2. Треба разликовати, с једне стране, случај РСЈ и РМС, који дају само **назнаку** језика из ког је реч позајмљена (лат., нем., хол.) – чиме се аутоматски избегава низ грешака које могу настати непрецизном идентификацијом етимона, и са друге стране РСАНУ, где се бележи и конкретан страни **предложак** (у загради),⁶ што је тежи, одговорнији задатак и погодније за читав спектар потенцијалних грешака, превида, пропуста. Притом се у РСАНУ користе свега две различите формулације: или стоји само страна реч, што подразумева да је наша пореклом од те и те речи која је наведена, или пише „**према** тој и тој речи”, што покрива неколико различитих типова творбе, по правилу на домаћем терену (в. нпр. § 2.3.1, 2.5.1., 2.5.2. за умесну употребу те формулације, као и § 2.2.1. и 2.9.2.1. за неодговарајућу).

2.1.3. У примерима који следе параграфи су нумерисани и истовремено насловљени по типу разматраног проблема. Реч чија се квалификација дискутује кратко је дефинисана само једном (обично према РСЈ), на почетку параграфа (осим ако има битних разлика међу речницима). Након нашег коментара уведеног знаком испуњеног квадратића (■) и другачијим типом слова, следи цитат из Скоковог речника (уколико је реч у њему опште тумачена) уведен знаком испуњеног кружића (●) и ситнијим фонтом (евентуално и други извор етимологије); такође према прилици дају се изводи из значајнијих речника страних речи у српском језику (Михалловић, Клајн/Шипка, евентуално и Вујаклија) уведени знаком (⊙). На крају се, уколико иста реч постоји у бугарском односно руском језику, поређења ради односно као узор, укратко преносе решења из њихових репрезентативних речника, РБЕ и ТСРЈ, уведена знаком (=).

2.2. НЕПРЕЦИЗАН ЕТИМОН

2.2.1. **лаик** 'лице без одговарајућег стручног, професионалног знања', цркв. 'световно лице (за разлику од свештеног)'

-РСЈ грч. + *лаички, лаицизам, лаицизација, лаицизирати*

-РМС грч. + *лаички, лаицизирати*

-РСАНУ (према грч. *laos* 'народ, пук') + *лаикат, лаик-сестра, лаицизам, лаицизација, лаицизирати, лаички*

■ Не може се рећи да је према грчкој именици *laós* настала српска именица *лаик*, пошто је тај интернационализам као „готова” реч преузет непосредно из неког модерног европског језика (у које је пак улазила вероватно преко лат. *laicus* < гр. *laikós*). У питању је поименичени придев у значењу 'световњак (за разлику од свештеника)', 'нестручњак (за разлику од стручњака)' < придевског значења 'народни, народски; световни, мир-

⁶ Осим руских речи, за све остале језике, укључујући грчки, користи се латиница. Из практичних разлога, тако и ми поступамо овде.

ски (за разлику од духовног)' < именице у значењу 'народ'. Дакле, иако у оквиру г р ч к о г језика, *laikós* јесте описни придев од именице *laós*, није тачно да је према њој формирана с р п с к а именица.⁷

● Скок 2: 261 s.v. *laik* (16. v.) = *lajik* (Dubrovnik) 1° svjetovnjak, 2° sluga fratarski, 3° idiota, 4° (kao internacionalna riječ) nevješt u znanosti. Učen poimeničen gr. pridjev na *-ikós laikós* (od *laós* 'puk') = lat. *laicus* > tal. *laico*. Pridjev na *-ьsk la(j)ički*.

■ Клајн/Шипка 695 (лат. *laicus*, од грч. *laikós* 'народни').

2.3. ТУБИЦЕ, УЧЕНЕ / СТРУЧНЕ РЕЧИ

2.3.1. **лабијал** 'уснени сугласник, глас који се артикулише уснама'

-РСЈ лат. лингв. + *лабијалан* лингв., *лабијализација* лингв.

-РМС лат. фон. + *лабијалан* фон., *лабијализација* фон., *лабијализирати* /-изовати

-РСАНУ (према лат. *labialis*) фон. + *лабијалан*, *лабијализација*, *лабијализовати*

■ Сасвим је на месту назнака „према“ у РСАНУ, зато што је прави пандан латинском *labialis* наш придев *лабијалан*, док је именица *лабијал* резултат домаћег поименичавања тог придева, уз отпадање последњег слога.

● СИМЕОН 1: 737 < лат. *labialis* 'уснени' < лат. *labium* 'усница'

■ Клајн/Шипка 693 (лат. *labialis* 'уснени').

2.3.2. **лено** 'феуд'

-РСЈ нем. ист. в. *феуд*

-РМС нем. ист. + *ленски*

-РСАНУ (нем. *Lehen*)

■ Ова туђица и учена реч, будући да је историјски појам, ипак треба да се нађе у сваком иоле опширнијем описном речнику. Прецизно тумачење које доносе Клајн/Шипка (в. доле) битно је јер указује откуда завршно *-о*, ког нема у оригиналу (ни у другим језицима, в. ТСРЈ).

■ ВУЈАКЛИЈА (нем. *Lehn*)

■ Клајн/Шипка 709 (чеш. *leno*, од нем. *Lehen*)

⁷ То тумачење вероватно је преузето од Вујаклије: *лаик* (гр. *laós* народ, пук, *laikós* народни, пучки) 'световњак', фиг. 'онај који није посвећен у што, човек невичан и неискусан у некој уметности или вештини; нестручњак' [N.B.: опширна дефиниција добро илуструје развој значења]. Промашај је настао нечитањем Вујаклије до краја – односно некритичким читањем његових етимона. И непозналац грчког може се запитати који је од два облика реалнији предложак, те консултовати још неки речник страних речи (у нашем или ком другом језику) и закључити да у описном речнику, где се очекује само непосредни етимон, не треба наводити крајњи извор, грчку именицу која значи 'народ' (у принципу се – ако је то уредничка политика – може и то поменути, али на крају, редоследом обрнутим од онога који практикује Вујаклија). Уосталом, каква би то творба била – треба се запитати постоји ли бар још један такав случај – у оквиру српског језика, којом би **лаос* дало *лаик*.

=ТСРЈ рус. *лен* 'феуд' од нем. *Lehn*, шв. *län*.

2.3.3. ланиста 'учитељ мачевања у старом Риму'

-РСЈ Ø етимон; ист.

-РМС Ø реч уопште

-РСАНУ (лат. *lanista*).

■ Реч је сасвим маргинална – оправдано изостављена из РМС. Питање је зашто је уопште унета у РСЈ – очито на основу РСАНУ, где је пак доспела на основу једне потврде у преводу Живка Костића, са руског, романа „Спартак“ и друге из Клаићевог речника страних речи. То јесте довољно да ова именица – упркос томе што се фактички не користи – уђе у РСАНУ као речник типа тезауруса (као и у речник страних речи), али не и у једнотомник типа РСЈ.

☐ Клајн/Шипка 699 (лат. *lanista*, етрурског порекла).⁸

2.4. ПОЗАЈМЉЕНИЦЕ

2.4.1. ластар 'изданак ... на виновој лози, младица'

-РСЈ Ø етимон

-РМС Ø етимон + *ластарак*, *ластарити*, *ластати*

-РСАНУ Ø етимон + *ластарак*, *ластарић*, *ластарче*, *ластарје*, *ластарски*, *ластарити*, *ластати*

■ Изостанак етимона у сва три речника имплицирао би да је реч домаћа. А како се таква лексика начелно не тумачи, није било прилике да се постави питање етимолошке породице ове именице, њене творбе, семантичке типологије итд. – што би представљало проблем за њено етимологисање из домаћих средстава (где се она, пучком етимологијом, може везати са орнитонимом *ласта*, уп. и бугарске примере код Скока). Међутим, у питању је **непрепозната позајмљеница**, балкански грецизам, како је тумачи не само Скок (в. ниже), већ још РЈАЗУ (у петом тому из 1898–1903. године). Због неконсултовања РЈАЗУ ова реч није ушла ни у један речник страних речи.

● Скок 2: 273 s.v. *lastar* 'mladi listić na lozi' ... Balk. riječ grčkoga podrijetla < *vlastári*, dem. od *vlastós* ... gubitak *v-* i u bug., rum., arb., tur. ... Denominal *lastati* (Vuk) od nove osnove jer se *-ar* osjeća kao slavenski sufiks ... up. bug. *lastun*, *lastina*.

● РЈАЗУ 5: 914–915 (XVI v.) < gr. *vlastáron*, ngr. *vlastári*.

⁸ За српску описну лексикографију није од значаја чињеница да најновији етимолошки речник латинског ову реч не тумачи тако (уп. Michiel de Vaan, *Etymological dictionary of Latin and the other Italic languages*, Leiden / Boston 2008, 326 s.v. *lanius*). Али независно од тога, пошто је у питању класични језик, сасвим је довољно да се тумачење заврши навођењем латинског предлошка, без улажења у његово крајње порекло.

2.4.2. **леген** 'метални или емајлирани суд за умивање, лавор'

-РСЈ Ø реч уопште (као ни *леђен*)

-РМС тур. + *леђен*

-РСАНУ (тур. *leğen*) + *леђан* + *леђен*

■ Прво није јасно зашто је реч, коју доносе оба друга речника, сасвим изостала из РСЈ.⁹ Друго је, начелно, питање зашто се у РСАНУ као етимон наводи турска реч, што је тек непосредни предлогачка иза кога стоји гр. *lekánē*, док се, нпр. за *лазур*, даје перс. *lazur* (што свакако није непосредни предлогачка него крајњи етимон, уп. § 2.7.1., 2.7.2.). Реч је позајмљеница, индиректни грецизам коме је остао непрепознат крајњи извор. Директни грецизми су *лекана* и *ликанија* (в. РСАНУ), те би ради очувања везе са њима најбоље било рећи „преко-тур. *leğen* од гр. *lekánē*'.

● Скок 2: 285–286 s.v. *lekana* (1685) = *likanija* (1441), од гр. *lekánē* ... Ova-mo treba staviti i balkanski turcizam od iste grčke riječi ... *legen* (Vuk), *legenj* (Mikalja), *leđen* (18. v.), *leđer* (Herc.).

■ КЛАН/ШИПКА 705 (тур. *leğen*)

⇒РБЕ буг. *леген* < гр. *lekánē* преко тур. *leğen* ...; други дијал. облици *леџен*, *лиџен*, *лехџен*.

2.5. ПОЛУ-ПОЗАЈМЉЕНИЦЕ

(позајмљенице укрштене са домаћом речи)

2.5.1. **лабрња** 'губица, њушка', пеј. 'усна, уста'

-РСЈ итал.

-РМС Ø етимон + *лабрњаст*/лабртаст

-РСАНУ (према тал. *labbro*) + *лабарњав*, *лабарњаст*, *лабрњача*, *лабрњати* 'брбљати, блебетати', уп. *лабарати* + *лабрта*, *лабртаст*

■ РМС не даје етимон – чиме се имплицира да је реч домаћа; РСЈ преузима тумачења из РСАНУ, али скраћено и непотпуно (као да није консултован Скок); у РСАНУ је у основи добро прочитан Скок (в. доле) али, због ограниченог репертоара формулација које се користе у том речнику, није јасно да се ради о **укрштању стране и домаће речи** (позајмљенице и њеног домаћег синонима), што је поента Скоковог тумачења. Дакле, пошто реч свакако није у потпуности италијанизам¹⁰, боље би било да је у РСЈ остављена без икакве назнаке.

● Скок 2: 256 s.v. *labra* 'usna' ... ovamo i pejorativno *labrda* = *labrnja* (unakršteno sa *brnja*) ... lat. *labrum* > tal. *labbro*).

⁹ Среће се, осим у народној песми и код писца XIX века (Б. Нушића, Ј. Веселиновића, Р. Домановића), још код И. Секулић и Боре Ћосића.

¹⁰ Примери у РСАНУ указују да је терен западни, где је логично очекивати италијански утицај – мада би пуну извесност донела тек детаљна лингвогеографска анализа – што је тема за посебан рад.

2.5.2. **лажирати** 'удесити, удешавати исход, резултат (утакмице, меча и сл.) на нелегалан начин, у договору са противником'

-РСЈ Ø етимон; спорт.

-РМС Ø етимон; спорт. ~ резултат, ~ меч

-РСАНУ (према фр. *lâcher* 'препустити') 'унапред одредити исход утакмице ...' + *лаширати* (фр. *lâcher*) 'препустити (нешто), оканити се (нечега)'

■ Док РМС није могао имати РСАНУ, нејасно је зашто се у РСЈ занемарују тачни подаци из његове две одреднице: *лаширати* јесте галицизам (у општем значењу), а *лажирати*, са специјализацијом на домен спорта, јесте формиран према иностраној речи. У питању је редак хибрид позајмљенице (што реч остаје у ученој употреби) и преведенице, у спортском жаргону преосмишљене под утицајем народне етимологије.¹¹

■ Клајн/Шипка 695 (фр. *lâcher* 'препустити', укрштено с нашом речју *лаж*).

2.6. ХОМОНИМИ

2.6.1. лајка^{11, 21}

-РСЈ нем. ков. 'марка првог и прецизног фотоапарата са филмом малог формата'

-РМС 'врста фотографског апарата за који се употребљава филм малог формата'

-РСАНУ 1. 'марка прецизног и првог фотоапарата са филмом малог формата (као скраћеница *Leitz Camera*, по немачком индустријалцу Ернсту Лајцу)'

2. зоол. 'врста расног ловачког пса распрострањеног у СССР и Скандинавији'

■ Проблем представља одредница у РСАНУ, где не само да је – изостављањем етимона – имплицирано домаће порекло несумњиво страних речи, већ су у оквиру два значења исте одреднице смештене различите речи, два хомонима. Назив псеће врсте никаквим семантичким развојем, метафором, асоцирањем и сл. није могао настати према нововековној робној марки! Са друге стране, постоји у РСАНУ и друга одредница *лајка* покр. 'овца која много блеји', 'животиња која много лаје', 'име псу' итд.¹² – очито изведена на домаћем терену од глагола *лајати* (у деминутиву *лајкати*), као радна именица. Иако је русизам, као интернационални зоолошки

¹¹ Уп. слично *веш* „зато што се *веша*“ (уместо од нем. *Wäsche*), или новије *чек* „зато што је на *почек*“ (уместо од енгл. *check*), затим *морално* 'оно што се мора' (уместо од лат. *moralis*) итд.

¹² Како се у РСАНУ као хомоними третирају само истоакценатске речи, а обе ове одреднице имају по два акцента али у различитим комбинацијама, оне стога нису обележене као хомоними.

термин тј. као ознака псеће расе, по смислу ближи нашим покрајинским речима из друге одреднице (па би тако било „мање зло“ да је смештен заједно са њима), једино би било исправно третирати назив за врсту пса одвојено, у сопственој одредници.¹³ У етимолошким истраживањима лучење хомонима представља један од већих проблема, али у овом случају уопште нема сумње у неповезаност германизма и русизма. С обзиром на принципе састављања разматраних речника, немачка кованица је понајбоље тумачена у РСЈ, у РМС никако, у РСАНУ такође (мада је дефиниција исцрпна и речита), док најпрецизније тумачење доносе Клајн/Шипка (в. и ТСРЈ).

☐ Клајн/Шипка 696: *лајка*¹ (*Leica* < *Leitz-Camera*, према ... Ернсту Лајцу); *лајка*² (рус. *лайка* 'врста расног ловачког пса' + *Лајка* име пса који је 1957. године ракетом послат у свемир).

=ТСРЈ рус. *лейка* 'врста фотоапарата' < нем. *Leika* < *Leitzkamera*, по имену фирме *Leitz*.

рус. *лайка* 'општи назив врсте теретних, ловачких и паса чувара'; изведеница од *лаять* ['лајати'].

2.7. ДУБЛЕТИ (фонетски)

2.7.1. лазур 'небеско плаветнило, азур'

-РСЈ Ø етимон; 1. в. *азур*; 2. мин. в. *лазурит* + *лазуран* (в. *азуран*); *лазурит*

-РМС Ø етимон; + *лазуран*

-РСАНУ Ø етимон; в. *азур* + *лазура*, *лазурит*, *лазуран*, *лазурно-* (-зеленкаст, -сив)

■ Одсуство етимона у сва три речника имплицира да је реч домаћа (или бар да је почетно *л-* настало на домаћем терену), што није тачно. РСЈ преноси модел решења из РСАНУ, који није добар јер само упућује на *азур* (в. доле § 2.7.2.); РМС индиректно исто тако, уводећи облик на *а-* у дефиницију оног на *л-*.

☐ Михајловић 1: 330 *лазурев* (о камену) (1804) + *лазурплаветни* (1816); Ø *азур*

☐ Вукаклија *лазур* (нлат. *lazurium*, *lazur*, ар. *лазвард* [sic! ћирилицом])

☐ Клајн/Шипка 695 *лазур* (срлат. *lasurium*, од ар. *lâzaward*, из перс.)

=РБЕ буг. *лазур* < перс., преко рус. *лазурь* + *лазурен*

=ТСРЈ рус. *лазурь* < пољ. *lazur*, преко ствнем. *lazur*, *lasur*, преко срлат. *lazurium*, *lasurium* од ар. *lâzaward*.

¹³ Посебно је питање хијерархије тих трију одредница. По критерију општости, који предност даје стандардном над дијалекатским и покрајинским, прво би стајале одреднице посвећене двома страним речима (пас пре фотоапарата?).

2.7.2. **азур** 'небеско плаветнило'

-РСЈ ар. + *азуран*, *азурно*

-РМС перс.

-РСАНУ (перс. *lazur*, *azur* 'плава боја') + *азурје*, *азуран*, *азурски*, *азурно*; *азурит*

■ Проблем је то што сва три речника (РСАНУ и РСЈ директно, РМС индиректно) као примарни облик третирају *азур*, док истовремено као етимон дају облике на *л-* (РСАНУ конкретно перс. *lazur*, РМС и РСЈ на први поглед скривено, јер читалац из назнака ар. и перс., све док се не информише на другом месту, не може знати да у оба та језика реч почиње на *л-*). Узрок овоме не лежи у консултовању Скоковог речника (за први том РСАНУ није ни постојао – као ни његов разлог да због интензивне посведочености италијанизма пође од облика на *а-*), па се може претпоставити да је полазиште било фр. *azur*. Тек РСЈ, вероватно под утицајем Скока (в. доле), уводи арапски као језик (крајњег ?) порекла (мада је то, изгледа, ипак персијски – о чему треба да одлуче оријенталисти). Случај овог пара позајмљеница показује колико је проблематично навођење крајњег етимона уместо непосредног – у ком случају је могућност грешке мања. Ово је пример формалног дублета (односно триплета, ако се приброджи и *лацзувер*, в. код Скока) насталог због вишеструких путева продирања једне исте стране речи у српски.

● Скок 1: 80 s.v. *azur* (Marulić, 'modra boja'), od tal. *azzuro*, арапског *podrijetla* = *lazur* od srgr. (biz.) *lazoúrion* (tj. *líthos lazoúrios*) ili preko njem. *Lazurstein* [...] U Srbiji turcizam perzijskog podrijetla *ladžuver* 'modri kamen sa zlatnom žilom, tirkiz' < perz. *lāzvārd* > tur. *lacüverd*, ar. *lazwardi* 'lapis'. U tal. *azzuro* ispušteno je *l-* jer se smatralo članom.

■ Клајн/Шипка 81 *азур* (фр. *azur*, итал. *azzuro*, оба из ар. *lāzuwārd*, из перс. *lāzwārd*).

==РБЕ буг. *азур* < перс., преко ар. *lazaward*, преко фр. *azur* + *азурен*.

2.8. ДУБЛЕТИ (творбени)

2.8.1. **легија** 'основна јединица римске војске'

-РСЈ лат. + *легијски*

-РМС лат.

-РСАНУ (лат. *legio*) + *легијица*, *легијски*

■ Етимон је тачно дат (сходно принципима РСАНУ, без коментарисања творбе, в. § 2.8.2.). Третман изведеница је у реду за придев изведен на домаћем терену, *легијски*, и за деминутив *легијица*, док за именицу *легионар* није (в. § 2.9.1.).

● Скок 2: 285 s.v. *legijon* f., m. (17 v. latinizam sa dočetkom kao u tal. ... *ledžion*, čak. *leliljon* [...] = *legija* 19. v. današnji učeni oblik lat. nominativa. Od lat. *legio*, gen. *-onis* (апстрактум од *legere* 'skupljati pod oružje') > tal. *legione*.

■ Михајловић 1: 336 *легија* (1805)

▣ Клајн/Шипка 705 (лат. *legio*, према *legere* 'бирати').

2.8.2. легион 'легија'

-РСЈ грч. в. *легија*

-РМС лат. 'легија'

-РСАНУ (грч. *legeōn*) в. *легија* + *легијун* заст. в. *легија* [а не *легион* !!!] + *легиониста*; (*легионац*, *легионаш*, *легионер*).

■ Застарела туђица *легион* 'легија' (с обзиром на хронологију српских потврда, в. ниже код Михајловића), није преузета из грчког (иако постоји грчки латинизам *legeōn*, *legiōn*), него је тај облик у српском (као и у руском, в. ТСРЈ) вероватно ипак германизам, од нем. *Legion*, одакле је и заст. облик *легијун*. Уп. и именички пар *нација* : заст. *национ* (од лат. *natio*, *nation-is*), где је први облик, са завршетком *-ија*, прилагођени лат. номинатив, тако да именица женског рода остаје у женском роду, док је други базиран на основи на *-н* (која се показује у генитиву латинске речи), тако да наша именица добија граматички мушки род.

● Скок 2: 285 s.v. *legijon* f., m. (17 v. latinizam sa dočetkom kao u tal. ... *ledžion*, čak. *leliljon* [...]) = *legija* 19. v. današnji učeni oblik lat. nominativa. Od lat. *legio*, gen. *-onis* (apstraktum od *legere* 'skupljati pod oružje') > tal. *legione*.

▣ Михајловић 1: 336 *легион* (1790), *легионист(а)* (1805), *легеон* (1741).

⇒РБЕ буг. *легиџн* < од лат. *legio*, *-onis*, преко гр. *legiōn*.

⇒ТСРЈ рус. *легион*: посредством нем. *Legion*, од лат. *legio* (*legionis*).

2.9.1. ДЕРИВАЦИЈА

2.9.1.1. легија 'основна јединица римске војске'

-РСЈ лат. + *легијски*

-РМС лат.

-РСА (лат. *legio*) + *легијица*, *легијски*

■ Етимон је тачно дат, за остало в. § 2.8.1.

● Скок 2: 285 s.v. *legijon* f., m. (17 v. latinizam sa dočetkom kao u tal. ... *ledžion*, čak. *leliljon* [...]) = *legija* 19. v. današnji učeni oblik lat. nominativa. Od lat. *legio*, gen. *-onis* (apstraktum od *legere* 'skupljati pod oružje') > tal. *legione*.

▣ Михајловић 1: 336 *легија* (1805) + *легион* (1790), *легионист(а)* (1805), *легеон* (1741)

▣ Клајн/Шипка 705 (лат. *legio*, према *legere* 'бирати').

2.9.1.2. легионар 'члан, припадник легије'

-РСЈ Ø етимон + *легионарски*

-РМС Ø етимон + *легионарски*

-РСАНУ Ø етимон + *легионарски*

■ Одсуство етимона, сходно принципима сва три речника, подразумева да је реч домаћа, пореклом или бар творбом. У конкретном случају то би требало да значи да је ова именица изведена на домаћем терену, од туђице *легија* (што је у реду само за придев *легијски*, в. § 2.8.), али то није тачно. Овде као етимон треба да стоји лат. *legionarius* 'војник римске легије', изведеница настала у оквиру лат. језика (тако још Вујаклија – као и сваки школски речник латинског језика, в. и § 2.8.2.) у том облику позајмљена и у друге европске језике. Фонетизам последњег слога искључује могућност непосредног позајмљивања српске речи из немачког, преко кога је преузета руска реч.

■ КЛАЈН/ШИПКА 705 (лат. *legionarius*, в. *легија*) + *легионарски* (в. *легионар*).

⇒ТСРЈ рус. *легионер*: преко нем. *Legionär*, од лат. *legionarius* 'који припада легиону'.

2.9.2. ДЕРИВАЦИЈА

2.9.2.1. **легенда** 'поетизована прича, предање о некој личности или догађају'

-РСЈ лат.

-РМС лат.

-РСАНУ (према лат. *leggere*) [sic! уместо *legere*] + *легендни*, *легендиста*

■ Формулација „према“ подразумева да је, незнано и/ли небитно где и кад (евтл. чак и у српском језику) направљена именица *легенда* по узору на латински глагол – што није тачно. Уосталом, већ је и лаик са знањем неког страног језика свестан тога да је *легенда* интернационализам. Тако се лингвиста, лексикограф, увидом у неки страни речник (најпре немачки, француски, италијански – пошто се не ради о речи „најновије генерације“ за коју би се очекивало да је непосредног енглеског порекла) може обавестити да је то (ново)латинска реч, одавно у употреби у том облику (који је герундив од глагола *legere* 'читати', у значењу 'оно што треба читати'), те је једино разумно претпоставити да је у српски језик ушла већ формирана, са семантичким дијапазоном који је исти или врло сличан за све језике. Отворено је само питање језика – или језикâ – непосредног преузимања, у ком случају је сасвим практично решење да се реч квалификује као (ново)латинска – што треба уредити начелном одлуком уредништва, која би се односила на читав низ сличних случајева.

■ КЛАЈН/ШИПКА 705 (лат. *legenda*, према *legere* 'читати').

⇒РБЕ буг. *легенда* < лат. *legendus* 'који се чита', преко рус. *легенда*.

⇒ТСРЈ рус. *легенда*: од нем. *Legende* < од срлат. *legenda* 'збирка литургијских текстова за читање' < *legere*.

2.9.2.2. **легендаран** 'који је ушао у легенду, чувен'

-РСЈ Ø етимон + *легендарност*

-РМС Ø етимон + *легендарност*

-РСАНУ Ø етимон + *легендар, легендарац, легендаријум, легендарност*

■ Овде је требало навести етимон, лат. *legendarius*, не само зато што суфикс *-аран* није домаћи (уп. међутим, *легендни* под *легенда*), већ зато што одговарајући латински предложак постоји, и што од њега потичу аналогни облици овог придева и у другим језицима.¹⁴

■ КЛАЈН/ШИПКА 705 (нлат. *legendarius*)

⇒ТСРЈ рус. *легендарный* < нем. *legendar*, в. *легенда*.

2.9.3. ДЕРИВАЦИЈА

2.9.3.1. **лак** 'раствор разних смола ... којим се премазују предмети ради сјаја'

-РСЈ *лак*¹ нем. фр.

-РМС *лак*¹ фр.

-РСАНУ *лак*¹ (нем. *Lack*, фр. *laque*) + заст. *лаков, лакаст*

■ Ово је пример тешко решиве дилеме око језика непосредног преузимања, „немачки или француски (чак и италијански!)“, па треба дозволити вишеструке путеве позајмљивања – мада потврде код Михајловића (в. доле) указују на немачки извор. Али ван ограниченог корпуса извора које је он ексцерпирео, могуће је постојање и других записа пореклом са других страна. Од помоћи је и праћење хронологије примера из РСАНУ и РЈАЗУ (кад они потичу из преводне књижевности, треба узети у обзир и податке о аутору).

● Скок 2: 262 s.v. *lak*¹ Internacionalna riječ, prodrła preko njemačkog u naše gradove u 19. vijeku = *laka* f. (Marulić) < tal. *lacca*. Iz sanskr. *lākḍā* 'naziv ... kukaca ... od čega se dobiva'. U Evropu došlo preko perz. *lakk, lāk*, odatle njem. *Lack*, a odatle k nama. Denominal na *-ovati lakovati* = na *-irati lakirati*.

■ Михалловић 1: 331 *лаков* (1804) 'који се односи на лаково дрво'; Ø *лак*.

■ КЛАЈН/ШИПКА 696 (нем. *Lack*, од итал. *lacca*, од ар. *lakk*).

⇒РБЕ буг. *лак* < инд. преко нем. *Lack*.

⇒ТСРЈ рус. *лак* од нем. *Lack*, посредством итал. *lacca*, ар. *lakk*, стинд. *lākh* 'смола'.

2.9.3.2. **лакирати** 'премаз(ив)ати лаком', фиг. 'представљати нешто улепшано'

-РСЈ Ø етимон

-РМС Ø етимон + *лаковати* (обично трпни придев)

¹⁴ Изгледа да је извор дезинформације био Вулаклил, где стоји неспретна формулација *легенда* (л. *legere* 'читати', *legenda*), да би даље под *легендар* 'писац легенди', *легендаран* 'који има карактер легенде', као етимон за обе те речи уредно био наведен новолатински облик *legendarius* (тј. придев за чију деривацију је морао претходно постојати облик *legenda*).

-РСАНУ Ø етимон; + **лаковати**, *лакован*; *лаков*, *лакаст*

■ Глагол је, ако се чита Скок (в. § 2.9.3.1.), правилно остао немаркиран, као да је домаћа деноминална изведеница. Међутим, пошто у немачком постоји управо такав глагол, *lackieren*, велика је вероватноћа да је он преузет као такав (да би тек накнадно у српском настао дублет на *-овати*). У прилог те претпоставке в. изведенице код Михајловића, за аналогiju, уп. РБЕ и ТСРЈ.

☐ Михајловић 1: 331 *лакирати* (1804) 'премазати лаком' < нем. *lackieren*; *лакировање* (1790) < нем. *Lackirung*; *лакировани* (1790) < нем. *lackirt*

☐ Клајн/Шипка 696 (од нем. *lackieren*, в. *лак*; исто и *лаковати*).

⇒РБЕ буг. *лакирам* < нем. *lackieren*

⇒ТСРЈ рус. *лакирова́ть* – од нем. *lackieren* < *Lack*, в. *лак*.

2.9.3.3. **лакирер** 'занатлија који се бави лакирањем'

-РСЈ нем.

-РМС Ø реч уопште

-РСАНУ (нем. *Lackierer*)

■ Добро решење, пошто радна именица није настала у оквиру српског језика већ је као таква преузета из немачког; одсуство речи из РМС намеће питање да ли јој је место у једнотомнику.

☐ Клајн/Шипка 696 (од нем. *Lackierer*, в. *лакирати*).

ЛИТЕРАТУРА (коришћена и препоручена):

Влајић-Поповић 2013: Јасна Влајић-Поповић, *Речите речи*, Београд: Завод за уџбенике.

Вујаклија 1954: Милан Вујаклија, *Лексикон страних речи и израза*, Београд: Просвета.

ЕРСЈ: *Етимолошки речник српског језика*, 1–, ур. А. Лома, Београд: ИСЈ САНУ, 2003–.

Ка изворима речи. Тридесет година Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ, приредила Марта Бјелетић, Београд: ИСЈ САНУ, 2013.

Клајн и Шипка 2010: Иван Клајн и Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, пето издање, Београд: Прометеј.

Михајловић 1972–1974: Велимир Михајловић, *Грађа за речник страних речи у предбуковском периоду*, I–II, Нови Сад: Институт за лингвистику у Новом Саду.

ОС 1998: *Огледна свеска*. Етимолошки одсек Института за српски језик САНУ (= *Библиотека Јужнословенског филолога*, н.с. књ. 15), Београд: ИСЈ САНУ.

- Петровић 2009:** Драгољуб Петровић: „На маргинама српског једнотомника”, у: *Летопис Матице српске*, год. 185, књ. 483, св. 5, 977–994.
- РБЕ:** *Речник на българския език*, 1–, София: БАН, 1977–.
- Рикард 1969:** Rikard Simeon, *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*, I–II, Zagreb: Matica hrvatska.
- РЈАЗУ:** *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–XXIII, Zagreb: JAZU, 1880–1976.
- РМС(МХ):** *Речник српскохрватскога књижевног језика*, 1–6, Нови Сад: Матица српска, 1967–1976 (томови 1–3 такође Загреб: Матица хрватска).
- РСАНУ:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика*, Београд: САНУ, 1959–.
- РСЈ:** *Речник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска, 2007.
- Скок 1971–1974:** Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb: JAZU.
- ТСРЯ²:** *Толковий словарь русского языка с включением сведений о происхождении слов*. Отв. ред. Н. Ю. Шведова, сведения о происхождении слов Л. В. Куркина и Л. П. Крысин, Москва: Азбуковник, 2008.
- Црепајац 1978:** Ljiljana Crepajac, „Prilog proučavanju grčkih semantičkih pozajmljenica i prevedenica u srpskohrvatskom”, у: *Živa antika/Antiquite vivante* XXIII/1–2, 75–84.